

FOLKLÓRNÍ INSPIRACE V ČESKÉ HUDBĚ

Lidová hudba (hudební **folklór**) je ryze spontánní projev lidové hudebnosti. Jedná se o [písně](#) a [tance](#), ale též o obyčejy a zvyky, při nichž hraje hudba významnou roli. Rozvíjí se a uchovává ústní tradicí a její tvůrci zůstávají většinou anonymní. Základem evropské lidové hudby je [píseň](#). Mnohé z písní byly natolik oblíbeny, že si je předávaly celé generace a staly se tak nejpřirozenějším a také nejčistším projevem obecné hudebnosti, současně však též neocenitelným dokumentem hudebních kořenů příslušného [etnika](#). Zpívá se v nich o přirozených lidských potřebách a tužbách, nejčastěji o lásce, práci a přírodě. Folklór vznikal a dosud vzniká v nejrůznějších částech světa a na mnoha místech je dosud jediným hudebním projevem vůbec. Velmi se různí podle kontinentů, zemí a tradic v [melodice](#), [rytmu](#) i [harmonii](#) a odlišnost užívaných hudebních nástrojů). Zatímco v některých světadílech dosud žije a vzniká, v některých zemích, hlavně evropských v průběhu [20. století](#) téměř vymizel.

Nejstarší zápisy [českých](#) lidových písní pocházejí ze [16. století](#), například *Proč, kalino, v struze stojíš* a *Když jsem já ty koně pásal*. Jedna z nejstarších vůbec je *Radujme se, veselme se*, která se ve svém původním tvaru zachovala až do 20. století. V [19. století](#) se zájem o lidovou píseň projevil bohatou činností sběratelskou. K významným sběratelům písní patřili [Karel Jaromír Erben](#) a [František Sušil](#), který shromáždil neuvěřitelných 2361 skladeb. Přímou programově se k lidové písni obraceli budovatelé národních hudebních kultur. Lidová hudba proto přirozeně v tomto období vrůstá do hudby umělé a stává se nejen tematickým, ale postupně v některých případech i hlavním inspiračním vkladem vynikajících děl světové hudební kultury. Významnou roli měla lidová píseň v zakladatelském období hudby slovanských (také částečně i severských) národů. Lidové písni různých regionů mají své specifické rysy, takže každý jen trochu zkušený hudebník bezpečně rozezná např. lidovou píseň [moravskou](#) od [české](#), [maďarské](#) apod.

Lidová píseň – znaky: anonymita, ústní podání, variabilita

Folklór – významný inspirační zdroj v období romantismu (formování národních škol)

Sběratelská činnost:

Erben, Čelakovský – texty

František Sušil, František Bartoš, Jindřich Jindřich

Úpravy lidových písní – sbory – např. Pavel Křížkovský

V pol. 19. stol. se u nás řešila otázka, jak vytvořit národní hudbu – 2 názory:

a) Přejímáním a napodobováním lidových písní – většina hudební veřejnosti

b) Lidová píseň inspirací a východiskem vytvoření umělecky hodnotné a osobité hudby – Smetana

B. Smetana sledoval vyšší než jen národní cíle, přitom jsou jeho díla s českou lidovou hudbou úzce spjata:

- polky – český lidový tanec prostupuje celým jeho dílem (v operách, ve Vltavě, v smyčcovém kvartetu *Z mého života*, klavírní polky – skladby taneční /*Jiřinková polka*, *Vzpomínka na Plzeň...*/ i polky idealizované /*Salónní polky*, *Poetické polky*/

- další lidové tance – *České tance pro klavír*, dvě řady (v 1. řadě různé staré lidové tance – *Cibulíčka*, *Medvěd*, *Furiant...*; ve 2. řadě jenom polky)

- Hubička – cituje lidovou ukolébavku Hajej, můj andílku; další ukolébavka v této opeře Letěla bělounká holubička je dílem Smetanovým, napsal ji v lidovém duchu

A. Dvořák – velký melodik, inspiruje se nejen českou, ale i slovanskou lidovou hudbou

- Moravské dvojzpěvy – vznikly pro potřeby domácího muzicírování, pro pražský salon podnikatele Neffa, který si objednal úpravy lid. písní, Dvořák převzal pouze lidové texty; J.

Brahms skladbu doporučil k vydání berlínskému nakladateli Simrockovi, následovala objednávka Slovaných tanců

- Slované tance – v 1. řadě jsou samé české tance až na jeden (ukrajinská dumka), ve 2. řadě jsou i další slované tance (slované odzemek, ukrajinská dumka, polonéza a srbské kolo)

- Tři slované rapsodie – pro orchestr, další dílo z jeho „slované období“

- Můj domov – orchestrální předehra, v níž cituje pís. Kde domov můj a lidovou píseň Na tom našem dvoře)

- smyčcový kvartet Es dur „Slované“

- opera Čert a Káča – prostředí charakterizuje tancem: polka, valčík – lidové prostředí, polonéza – zámecké prostředí

L. Janáček a) sběratelská činnost – spolupráce s Fr. Bartošem (Kytice národních písní moravských), Moravská lidová poezie v písních

b) skladatelská činnost – vliv moravského folklóru

- ojedinělá kompoziční metoda – nápěvky mluvy (zaznamenává řečovou intonaci lidí různých sociálních vrstev) – poprvé použil v opeře Její pastorkyňa

- Lašské tance – rané dílo, ovlivněné Dvořákem

- Říkadla – zhudebnil dětské verše, které vycházely v Lidových novinách, zachovává dětský rytmicko-recitační charakter v rozsahu od primy k tercii

Vítězslav Novák – ovlivněn Janáčkovým zájmem o folklór, díky němu se seznámil s Moravským Slováckem a slovanou lidovou hudbou

- *Slovácká suita* – 5 částí, zachycuje průběh neděle na slované vesnici (V kostele, Mezi dětmi, Zamilování, U muziky, V noci)

B. Martinů – představitel neofolklorismu, jednoho ze směrů hudby 20. století)

- vliv rodného kraje, Českomoravské vysočiny (Polička), většinu života strávil v cizině (Paříž, USA, Švýcarsko) – stesk po domově

- kantáty: *Kytice* – na lidové texty

Otvírání studánek – v roce 1955, na lidové texty Miloslava Bureše, rodáka z Poličky, kantáta pro ženský sbor, sóla, recitátora, 2 housle, violu a klavír; líčí zvyky vítání jara na Vysočině, čištění studánek

Romance z pampelišek, Legenda z dýmu bramborové nati, Mikeš z hor – texty M. Bureš

- zpívaný balet *Špalíček*

- písně *Písničky na jednu stránku, Písničky na dvě stránky, Nový špalíček, Madrigaly pro pět hlasů na slova lidové poezie* (Erben)